

Vagabond

i

Europas

ruiner

**ung af alder
gammel af sind**

Vagabond i Europas ruiner

Ung af alder – gammel af sind –

ISBN: 978-87-991636-6-3

EAN: 9788799163663

Copyright © 2008: Aage Staffe og Forlaget Ådalen

Layout: Aage Staffe

Udgivet af:
Forlaget Ådalen
Søsvinget 18
8250 Egå

www.forlagetaadalen.dk
Tlf. 40 14 47 91

Medforfatter til www.befrielsen.dk

Forfatterens hjemmeside: www.aage-staffe.dk

Her finder du bøgerne som PDF filer.

Kopiering kun tilladt i undervisningsøjemed med kildehenvisning.

E; mail: bogpartisanen@aae-staffe.dk

For enkelte illustrationer har det været umuligt at finde frem til den rette ophavsretsindehaver. Såfremt jeg på denne måde har krænket ophavsretten, er det sket ufrivilligt og utilsigtet. Retmæssige krav vil selvfølgelig blive honoreret, som havde jeg indhentet tilladelse i forvejen.

Tænk lige på, at fotos ved Aage Staffe er optaget for mere end 60 år siden, hvor den tids teknik ikke er sammenlignelig med vore dages.

På trods af, at jeg finder kvaliteten mere end mangelfuld, har jeg alligevel valgt at bringe dem, da de belyser den tids kår.

Aage Staffe har forfattet og udgivet:

En smededreng går til modstand.

Åndssvag? tilladt? Hvordan?

Rejser bag Jerntæppet i Den Kolde Krigs første år.

Livet i Danmark I. 1860 – 1940

Livet i Danmark II. 1940 – 1943

Livet i Danmark III. 1943 – 1945

1985 Indtryk Bangladesh 2012

1996 Indtryk Burma Myanmar 2012

Isvintre – før – og nu.

FRED – TERROR – KRIG

Tyskland – Europa; 1914 – 33 – 39.

Besættelsestidens historie 1 - 6

Bind 1: Bød Danmark nazisterne velkommen d. 9. april 1940?

Bind 2: Besættelsestidens historie 2: 1940 – 42.

Samarbejdets – Lydighedens år

Bind 3: Besættelsestidens historie 3: 1943 – 44.

Samles et splittet folk? Folkestrejker – Jødeforfølgelser

Bind 4: Besættelsestidens historie 4: 1944 – 45.

Krigen skærpes

Bind 5: Besættelsestidens historie 5:

Krigens sidste dage – et langt forår – fredens første

Bind 6: Besættelsestidens historie 6:

Besættelsestidens efterveer. Krigen efter krigen

Bind 7 Gentager historien sig? Fred og sikkerhed.

Bind 8 Civil – ulydighed; ikkevold.

Forord:

Bogens tilblivelse skyldes en god kammerats opfordring efter at have skrevet mine erindringer:

En smededreng går til modstand, mente han, at en bredere kreds ville interessere sig for mine og kammeraters meriter i de første efterkrigsår med baggrund i oplevelser som deltagere i modstandskampen.

Heri var og er jeg uenig.

Derfor ville jeg næppe lade bogen trykke og udgive.

Hvis jeg skal forklare mit formål med mine skrivelser, er det primært pacifistens.

Vold – krig har omkostninger ikke kun for den enkeltes umiddelbare fremtid, men også for resten af livet, for familie og de næste generationer.

Forholdsvis usminket møder du unge

– uden illusioner

– med mistillid til alt og alle på grund af de erfaringer, han fik i en beskidt krig

– uden tro på en tryk og fredelig fremtid.

De oplevede krigens vanvid – dens omkostninger i et Europa i ruiner og mennesker, der af krigens gru var blevet psykisk invaliderede.

Et stille håb er, at læsere vil tænke tanker og dermed blive i stand til selvstændigt at skelne mellem den massive krigsforherligelse, vi næsten daglig præsenteres for, og dermed finde sit ståsted i forhold til sine medmennesker.

Glem ikke: Et demokratis kvalitet afhænger af vælgerne, og at du, hvis du har eller får børn, har ansvar for deres opfattelse af ret og vrang.

Aage Staffe

Indhold

Forord	4	Always i Boyesgade	55
Indhold	5	Den danske Brigade	57
Kapitel 1	7	Hugo Horwitz kaldet Uffe	58
4. Maj 1945 – befrielsesrusen	8	Tankstalle februar 1945	60
Ung af alder, men gammel af sind	8	16. marts 1945 – Brøndbyøster	61
1942 En læredrengs kår	10	15 oplagte danske handelsskibe	65
1943 – læreplads – under jorden	10	27. marts Langebro	65
Mit bedste logi; 1943 – 44	14	Kapitel 4	69
Vi mødes hos Bitten	18	Maj 1945 – samarbejdspolitik	66
Bitten dør	19	Regeringens «æresgæst»	68
1943 Aage Nielsens begravelse	21	Forsøg på en normal tilværelse	69
En tysk flygtning	23	Juni 1945 Hverdag igen	70
Willis skæbne	23	Autoriseret kattefænger	71
Kapitel 2	27	1945 Sommerferie	72
1944 – 45 – Lille Svend	27	Hjem igen	73
En kriger med kolde fødder	28	1945 – 1946 – Janteloven i brug igen	74
Træning – leg midt i alvoren?	30	Maj 1946 I Hjemmeværnet	78
Bjarne Hansen kaldet Louis,	33	1946 Fri fra slaveanstalten	81
Maj dagene 1945	42	Læremester løber fra aftale	84
Mit sidste drøn	44	Mit svendestykke	87
På krigsforbryderjagt	45	Arbejde i Sverige – ferie i Norge	89
Kapitel 3	47	Tilbageblik – bolignød	92
Niels og Uffe	47	På vinterferie i de norske fjelde.	93
1943 Dansk Industrisyndikat	49	Kapitel 5	95
1944 Sabotørens cykel	50	Rejser i det krigshærgede Europa	95
1944 Hærens Flyvetropper	53	1947 Jugoslavien	97

Indhold

Novo Beograd – jeg undres	100	Den kolde krigs bivirkninger	150
Lejren i Nemila	102	Bolignøden var katastrofal	151
Dysenteri – raketskid	104	Summa – Summarum	155
Prag	106	Stikordsregister	158-159
Nye venner	106	Personregister	160-161
Sudetenland	108	Steder - organisationer	162-163
Hjem gennem Tyskland	114		
Et skrog – et pylrehoved	116		
Nyt år i Schweitz; 1947 – 48	118		
Møde igen med svigerfar	119		
Kapitel 6	121		
Indkaldes som værnepligtig	121		
1948-Den kolde krig åbenbares	121		
Kommunistisk argumentation	124		
1948 – Bulgarien	130		
Museumsbesøg vi arresteres	138		
Bulgarsk landmand	141		
I kurbad	143		
Zipka passet	144		
Den bulgarske riviera – Sofia	146		
Kapitel 7	147		
På vej hjem til hverdagen	147		
Tiden, der gik	148		
Samfundstrussel – vi er farlige	150		

Ung af alder – gammel af sind

Tilbageblik for forståelsen og overblikkets skyld

Forfatteren var kendt i modstandskredse under dæknavnet Lille John.

17 år gammel deltager han i sabotageorganisationen KOPAs aktioner. KOPA – er en forkortelse af kommunistiske partisaner. Denne benævnelse ændres senere af taktiske hensyn til BOPA – borgerlige partisaner. Juni 1944 danner John sin egen gruppe i Ibs afdeling under ledelse af Lille Svend. Denne dræbtes under aktion februar 1945, hvorefter John overtager ledelsen af Lille Svends grupper (fire med ca. 28 medlemmer) til kapitulationen maj 1945. November 1943 må John gå under jorden og beslutter, at han ikke vil arresteres levende. Flere gange er han så tæt, som man kan komme det, ved at tage sit eget liv. 540 dage og nætter levede han med denne beslutning. Selv udtrykker han:

Jeg var heldig i forhold til mange af mine kammerater – jeg overlevede og slap med et skud i benet – en læderet hånd fra maskinpistol, der sprang i hånden på mig under en ildkamp – en brækket ryg og nedsat hørelse fra nærkontakt med eksplosioner. Derudover KZ-syndromet, som i dag benævnes Post Traumatisk Lidelse. Jeg overvejer stadig om, jeg skal tro på Vorherre – for der må have været nogen, der har holdt hånden over mig.

En beskidt krigs omkostninger gav ar på sjælen og lig i lasten

Da budskabet kom fra London den fjerde maj kl. 20,25, cyklede jeg ad Vigerslev Allé langs jernbanen ved Vestre Fængsel og så da en Nimbus motorcykel med sidevogn fyldt til randen med »frihedskæmpere» svært bevæbnede med stålhelme, skråremme og et farvet bind om armen. De så meget barske ud.

Min første tanke var. Det er meget, de tør køre rundt midt på vejen – selv en gammel nazikælling med grøn stær kan rage dem ned med sin krykstok.

Dette armbind var nyt for mig. Ingen havde på noget tidspunkt orienteret mig eller nogen anden i BOPA om, at vort kendetegn og uniform ville blive et armbind. Senere viste det sig – at nogle af de mest aktive modstandsfolk var glemt – og blev gemt, da de blev smidt ud med opvaskervandet. For dem gjaldt det gamle ordsprog –

moderen har gjort sin pligt – moderen kan gå!

Fem års undettrykkelse – fem års udpyndring – afslørede et had til nazister og tyskere, som man har svært ved at forstå i dag.

Når vi førte arrestanter ud til vognene, blev de overfaldet så snottet drev. Vi blandede os – brugte i flere tilfælde kolberne på vore våben – for at beskytte – men det er glemt.

4. Maj 1945 – befrielsesrusen

Da jeg nåede frem til Toftegårds Plads var vinduerne smækket op på vid gab. Mørklægningsgardinerne røg ned på gaden, folk strømmede til. De væltede ud af opgangene, faldt hinanden om halsen, hujede og skreg, det hele kogte – og det kogte over.

Overalt tændte man lys, det var dejligt, og ingen kan forestille sig, hvad det betyder, at en by går fra totalt mørke over til lys.

Indædt trampede jeg videre, til mine grupper, som i de sidste dage havde ligget stand by i midlertidige kvarterer, lejligheder, huse osv.. De enkelte grupper fik nu besked på at samles i et værtshus på Skt. Thomas Plads, som derefter blev indrettet som vort hovedkvarter.

Hvorfor Fanden er du ikke glad, mand, nu er det overstået? Dette var jeg udenfor; min rolle var udspillet. Det gik op for mig, at jeg havde overlevet, men til hvad?

Jeg var trist til mode, helt ind til knoglerne. Var det hele egentlig ikke lige meget? Bitten var borte, Lille Svend og mine bedste kammerater var borte. Var der mere at komme efter?

Livslede? Livstræt?

Kun 19 år, ung af alder, men gammel af sind,

De første dage i maj 1945

Min tid gik med at rende fra møde til møde, der som sædvanlig blev holdt på gader og stræder. Hvilke planer havde man med os?

Krigen havde berøvet mig mine illusioner, min tvivl, mistro og skepsis var kun blevet bestyrket af vor tur til Nivå, hvor vi skulle sikre Den danske Brigades landgang fra Sverige. Med vore lette håndvåben skulle vi (60 store drenge) erobre et tysk fæstningsværk med skyttegrave – maskingeværstillinger – minefeller og artilleri.

Vi ville ikke slagtes – vi sagde nej tak! Ikke os.

Jørgen Jespersen kaldet KK skulle med sin afdeling indtage Kronborg. Han sagde: *«Nej Tak! Jeg vil ikke slagtes på krigens sidste dag.»*

Børge Outze skrev i 1960 under retssagen mod Martin Nielsen omkring Den skæve Våbenfordeling i Information:

– «Man må vel forstå det sådan, at general Hjalff har forestillet sig, at Bopa-Brandt og hans folk måtte snige sig ind på Kronborg med klude svøbt om fødderne og overrumple tyskerne ved at skære halsen over på de tyske vagtposter.»

Alt virkede luftigt og osede langt væk af mangel på realisme, men nok så meget af fri fantasi, romantik og et håb om at udføre heltedåd for her i krigens sidste fase, lige før lukketid at kunne lugte krudtrøg og vise en ellers stærkt savnet vilje til at kæmpe for Gud, Konge og Fædreland.

Den almindelige opfattelse i BOPAs ledelse var, at da der kunne blive tale om regulær krigsførelse, ville det være naturligt at give danske officerer kommandoen, de var jo uddannet til krigsførelse. Et uheldsvangert billede tegnede sig i min bevidsthed.

Skulle vi være offerlam? Skulle vi være slagtofre?

På et møde udviklede det sig til et skænderi med BOPAs leder Brandt. Afgiver du ansvaret for os til nogen, vi overhovedet intet ved om? Kan vi risikere, at én eller anden dum officer fra den danske hær skal have kommandoen over os? Jeg var stiktosset:

I kan tro, det er en gammel løgn. Jeg har ikke set skyggen af en dansk officer i de fem år, vort land har været i krig. Jeg har ikke set en eneste af dem gøre noget som helst mod nazisterne.

Mig får de ikke en pind at sige over. Jeg vil ikke lade mig kommandere af røvhuller. Men jeg var ret alene med min opfattelse og ræsonnerede: Du gør, som du altid har gjort, holder kæft og bruger din sunde fornuft.

Så må de andre gøre, som de vil.

En læredrengs kår i 1942

En læretid på fire år kostede forældrene stort set det samme som at lade deres barn læse til student.

Med tredivernes arbejdsløshed i erindring valgte flertallet en læreplads i et eller andet håndværk, da erfaringen var, at der gennemgående var mindre arbejdsløshed blandt faglærte.

De fleste erhvervsvirksomheder havde lange ventelister fra forældre, som ønskede at få deres pøde i lære. En læreplads var således en eftertragtet mangelvare på trods af de elendige vilkår.

For mit vedkommende:

48 timers beskidt arbejdsmandsarbejde med en løn på 15 øre i timen. Ugelønnen var således 7,20 kr.. Vi drenge skulle en gang ugentlig vaske lokummer og dagligt varme jernklodser op på essen i smedjen, således at svendene havde varmt vand at vaske sig i. Derudover var vi bydreng og blev sat til masseproduktion, som selv en abe kunne udføre med lukkede øjne. Undervisning var en sjældenhed. Svende skulle tituleres med efternavn og De. På min læreplads kunne det hænde, at en svend stak en lærling et par flade øretæver, når svenden verbalt led nederlag. Tre gange om ugen mødte vi på teknisk skole fra kl. 17.30 til 20.

En læredreng var retsløs.

1943 – læreplads – under jorden

Et rekylgevær skulle repareres, det fyldte meget, og ingen ville bare ved et overfladisk blik være i tvivl om, hvad det var. I frokostpausen, hvor værkstedet var mennesketomt, gik jeg i gang. Mens jeg står foroverbøjet, og filer og maser med skidt, hører jeg en meget ophidset ordstrøm, der hagler ned over mig.

Mester var kommet bag på mig, og på uforfalsket ravjysk brølede han løs. Han var i virkeligheden skræmt fra vid og sans.

Ned under filebænken med rekylgeværet, men inden han forsvandt, spurgte jeg:

– «Undskyld, mester, har De tid et øjeblik? Hvorfor tror De, at Deres fabrik ikke er saboteret? De laver jo arbejde for tyskerne og leverer maskiner til den tyske våbenindustri.»

Meget stille betroede jeg nu den jyske bonderøv – for han skulle jo ikke tabe ansigt over for en sølle smeddreng – at hvis han vendte det blinde øje til, så ville han også have en fabrik i morgen:

– *«Hvis De forbyder os at lave disse ting, så ligger hele fabrikken i Deres baghave inden i morgen tidlig.»*

Han tænkte, hele hans spekulator gik for fulde omdrejninger.

Omsider sagde han: – *«Jeg ved intet om dette her, jeg har ikke set noget, jeg har ikke hørt noget, og hvis jeg nogensinde bliver spurgt, vil jeg sige, at jeg selvfølgelig ville forbyde det i samme øjeblik, jeg opdagede det.»*

Jeg betroede ham, at det var det klogeste han havde sagt endnu.

– *«Husk mester, der er mange bag mig, og hvis de opdager, at der bliver snakket, og at folk ikke kan holde mund, så betragter de det som stikkeri, og det dør man af.»*

Han skred, og næste dag var rekylgeværet i orden. Gruppen lagde mere og mere beslag på mig. En stikker skulle likvideres, og fra tidlig morgen til sen aften var gruppen på tærerne. Vi afløste hinanden på de steder, hvor han plejede at dukke op. Jeg peb, for jeg måtte bede mig fri fra lærepladsen igen og igen.

Efterhånden havde jeg bedt mig fri til så mange begravelser, at hele min familie og halvdelen af Danmarks befolkning efterhånden måtte være begravet.

Tandlæge havde jeg været til et utal af gange – selv lægen havde jeg brugt flittigt, og der var næsten ikke den sygdom, jeg ikke havde fejlet. Jeg peb, for min læreplads var i fare, ingen tvivl om det.

Efter at drøn havde lydt over København, kom jeg om morgenen ofte halsende med sveden drivende op til en halv time for sent. I en periode blev fabrik efter fabrik sprængt ved arbejdstids begyndelse, kl. 7 om morgenen.

BOPA sprængte i denne periode en stor og to mindre fabrikker hver uge. Det var nemt og bekvemt at sive ind med arbejderne, når de mødte. Kammeraterne forstod mig ikke, når jeg prøvede at få aftaler med dem om, at jeg bare afleverede mit udstyr til en af dem, så snart en aktion var overstået, for at jeg kunne spurte til lærepladsen.

En dag sagde gruppelederen: – *«Du er mere bange for at miste din læreplads end for samtlige tyskere.»*

En dag, hvor jeg spurgte om fri til en mosters begravelse, galede værkføreren ud over hele værkstedet:

– *«Du er Fanden gale mig det værste skvat, jeg nogensinde har mødt.»*

Tysk 9 mm. Armé pistol – den mest benyttede pistol i mine grupper, da den var yderst pålidelig og effektiv.

En ulempe var den udvendige hane, som havde en kedelig tendens til at hænge fast i det hullede, nedslidte for i tøjet, og dermed kunne forårsage, at man blev hindret i at få pistolen hurtigt frem i dagens lys.

Nogle dage senere sad han fordybet med nogle arbejdstegninger på sit kontor, der også tjente som værktøjsbur, dvs. langs den ene væg opbevarede specialværktøjer.

Inde på kontoret tog jeg min pistol, en 9 mm. tysk armépistol (P 38), og lagde den stille på gulvet.

Han sansede ikke mig, for ham var jeg kun et sølle skvat. Jeg tog et stort tungt værktøj og smed det med et brag på gulvet. Idet han vendte sig, gloede han direkte ind i munden på min pistol og så ind i et par – for at sige det mildt – ret uvenlige øjne.

Han gik helt fra snøvsen. Hakkende og stammende rablede han af sig som en løbsk gramfon:

«Havde han dog bare vidst, så.»

«Så, hvad?» spurgte jeg.

«Jamen, jeg har været en god dansk soldat, jeg har været med den 9. april.»
Hvis det var noget at prale af – så imponerede det mig ikke.

Langsomt slog jeg sikringen fra og spændte hanen. Nu gurglede han:
– *«Vil du skyde mig?»*

– *«Det vil ikke genere mig at skyde en lort som Dem.»*

(Når man spænder hanen, kan blot et lille host få pistolen til at gå af, det vidste han som gammel soldat, og derfor var han så hundeanst.)

– *«Tag den væk, havde jeg dog bare vidst det. Vil du ikke nok tage den væk?»*
tryglede han. Jeg sikrede og lagde hanen ned igen:

– *«Der må være mere, De vil fortælle mig, ikke?»*

– *«Du skal ikke bede dig fri mere, du kan komme og gå, som du vil.»*

- «Tak, men er De færdig nu? Er der ikke mere, De vil fortælle mig?»
- «Du må undskylde mig, jeg vil aldrig tale sådan til dig.»
- «Hvad med mine lærekammerater?»
- «Selvfølgelig vil jeg også tale ordentligt til de andre lærlinge.»
- «Nu må De ikke glemme, at snakker De, betragter min organisation det som stikkeri, og det betyder, at De bliver skudt.»

Lige til jul var der gang i aktionerne med det resultat, at jeg igen og igen kom hæsblæsende for sent på lærepladsen. Drønene havde bragt over hele København. Lynhurtigt var jeg i smedetøjet – en af lærekammeraterne havde allerede stemplet mit arbejdskort, så på papiret havde jeg været der til tiden, hvis politiet skulle spørge.

Næppe var jeg nede i værkstedet, før to af svendene med et mere end smørret grin spurgte:

- «Nåh, hvordan gik det så? Efter lyden at dømmes gik det godt. Ud med sproget, hvad røg så i dag?»

Da jeg kunne se, at dette måtte være min foreløbig sidste dag som smededreng, fik de undtagelsesvis en førstehåndsberetning. Herefter levede jeg under jorden til kapitulationen i 1945.

Omkring nytåret 1943 – 44 mistede jeg igen kontakt til gruppen, hvilket sandsynligvis havde forbindelse med katastrofen på Tuborgvej, hvor min gruppeleder Martin Andersen blev dræbt.

Disse konfrontationer med ledende autoriteter på brokanstalten blev betalt tilbage med renters rente som hævnaktioner, da jeg gik i lære igen efter kapitulationen, men det vender jeg tilbage til.

Et tilbagevendende spørgsmål har været, hvordan kunne voksne uden videre lade børn gå ind i en beskidd krig? Hvilke skader har man påført unge? Svaret er simpelt:

Der var stort set ingen andre, der tog kampen op. Danmarks unge betalte prisen – de voksne gik fri.

Ofte har jeg tænkt på lighederne i min og Bittens samliv med Hemmingways roman: Hvem ringer klokkerne for. Havde jeg haft evnerne ville jeg have beskrevet vort liv igennem 9 måneder, men tiden er gået – glemslens slør – og manglende evner har fået mig til at opgive også dette projekt.

Mit bedste logi; 1943 – 44

Nytårsaften mødte jeg Bitten ved et fugtigt sammenskudsgilde. Hun var 15 år. Der blev skålet i dansk frugtvin, populært kaldet «pullimut» eller fald ned af pinden lille fugl, og der opstod sød musik imellem os. Mine ophold på hendes værelse blev i den følgende tid meget snart længere og længere. Det passede mig fint, for efter affæren på Tuborgvej og den mistede kontakt til gruppen var jeg gået helt under jorden.

Bitten opdagede, at jeg ikke gik på arbejde og ikke havde noget fast sted at bo, så hun afgjorde resolut sagen: – «*Du skal bo her hos mig.*»

Bitten, som var enebarn og født uden for ægteskab, anede ikke, hvem hendes far var. Moderen var – for at sige det pænt – ikke ligefrem genial, så det var Bitten, der kørte moderen rundt i manegen.

De boede sammen i en lejlighed på to værelser med kammer i en ejendom opkaldt efter det amerikanske fængsel Sing – Sing. Moderen var kogekone og arbejdede som to andre søstre på tyske hoteller.

Her boede jeg til september 1944, altså ca.. 9 måneder. Det var nok den bedste tid for mig under hele krigen. Efter nytåret 1943 – 44 fik jeg atter kontakt med BOPA og blev tilknyttet en afdeling under Bengt Olsson.

Det var tæt på – august 1944

Lille Svend bad gruppen om at påtage sig likvideringen af en tidligere Frikorpsmand, der nu var et højtstående medlem af SS Polizei, og som var uhyre aktiv både med opsporing og ved afhøringer. Han var berygtet for sine nådesløse mishandlinger af vore kammerater og havde flere af deres liv på sin samvittighed – hvis han da har haft en sådan. I meget lang tid hang vi rundt om Shellhuset, hvilket i sig selv var mere end farligt, og endelig, efter i dagevis at have hængt rundt om, dukkede han op i civil. Vi fulgte efter, og i en af de små gader bag Rådhuspladsen fik vi chancen. Vi trak pistolerne, men lige da vi skulle fyre løs, trådte en dame med barnevogn ud ad en port og kom derved i skudlinjen. Forræderen havde opdaget os og stak af, men hele tiden holdt han sig dækket af sagesløse.

Ny hængen, vente, vente, vente. Nu var det endnu mere farligt, måske kunne han genkende os? Endelig dukkede han op, men han var beskyttet af ikke mindre end fire livvagter. Vi opgav. Der måtte være andre metoder. Ledelsen rykkede Lille Svend: – *»Sker der snart noget?«*

I hele perioden havde vi forsøgt at kortlægge hans vaner.

Havde han særlige steder, hvor han kom regelmæssigt? En frisør? En dame? Måske havde han andre damer end konen? Bingo. Han havde en dame til venstrehånden. Hun boede i et almindeligt boligkompleks på fjerde sal med kun én opgang og uden køkkentrappe, men der var altaner.

Som regel indfandt han sig tirsdag eller torsdag eftermiddag ved firetiden. Da vi ikke kunne blomstre uset i gaden, besluttede vi at besætte lejligheden neden under på tredje sal. Vi kom ind – ingen problemer, og damen var straks klar over, hvad sagen drejede sig om.

Vi hev kortene frem og spillede Rommy.

Een holdt udkig – men pludselig startede et voldsomt skyderi, og da vi skævede ned mod gaden, kunne vi se SS-folk med maskinpistoler placeret i opgangene på den anden side af gaden.

Ingen tvivl, de var skide bange, deres skyderi tydede på desperation. Kvinden var kvik og sagde: – *«I kan slippe væk op over loftet.»*

Vi styrtede ud på trappen, løb op, og da vi passerede lejligheden til forræderens veninde, havde hun åbnet døren på klem og sagde:

– *«Ha, ha, der fik jeg jer, hva'?»*

Jeg råbte op til Lille Svend, der var løbet i forvejen:

– «Skal jeg plukke hende?» – «Nej!» Derfor overlevede hun. På loftet løb vi først den ene vej, men kunne ikke komme videre, her var en brandmur. Så den anden vej, igen blev vi spærret, men denne gang af en dør, som var låst. Vi satte skuldrene imod – desperationen og angsten gav uanede kræfter. Med splinter om ørerne for vi videre. Ned ad trappen i galop – ved hvert vindue skævede jeg ned mod gaden, de stod der stadig, men skydningen var nu mere spredt.

Fra hovedtrappen kunne man komme ned i kældrene og måske slippe væk den vej. Men – døren ud til gaden havde en meget stor glassdør. Chancerne for, at vi alle fire kunne slippe igennem, var lig nul.

Det stod klart, at sidste mand ikke kunne stryge med, og det var mig.

Jeg besluttede at trænge ind i en lejlighed og derfra springe fra altan til altan ned i gården. Jeg kimedede på flere dørklokker. En meget ung dame lukkede op. Lynsnart var jeg inde, holdt hende for munden, så hun ikke kunne skriges, pressede pistolen i nakken på hende og fik lindet døren i. Jeg smed hende ind i soveværelset, og ude i køkkenet åbnede jeg altandøren på klem. Men det var for sent.

SS'erne var allerede inde i gården og stod skydeklare, spejdende op mod vinduerne og altanerne.

I soveværelset gav jeg den unge dame instruktion om at lægge sig tæt op til væggen i et hjørne ved vinduet og holde puder og dyner op om sig. De spaniensfrivillige havde i sin tid lært mig, at man ikke kan skyde gennem en dyne. Jeg slæbte derefter madrasser og dyner ud i gangen og fik hurtigt fremstillet en perfekt barrikade. De første, der ville ind, var prisgivet. De var mine, så måtte jeg senere prøve at plukke nogle af dem på gaden. I denne situation skulle de ikke have mig levende.

Skyderiet fortsatte, men var nu længere væk, og udrykningskommandoen fra Gernersgade – dansk og tysk politi med stålhelme og karabiner – var også kommet til, alt var nu afspærret.

Jeg var fanget som en rotte i en fælde. Jeg kiggede ind til damen, hun så forskræmt på mig, og jeg genkendte hende pludseligt, det var den yndige klinikassistent fra skoletandlægen.

– «Bliv liggende, hvor du er nu, og husk at dække dig med dyner. Så vil du klare den, når det brager.»

Jeg gik ind i stuen, kravlede frem til telefonen ved vinduet og ringede til min mor.

Problemet var, at Torbens forældre havde en bagerforretning, og i kælderen havde vi vort største depot. Hvis Torben var arresteret eller såret, ville depotet kun forværre hans situation, og endelig ville vort uerstattelige udstyr gå tabt. Samtalen husker jeg endnu:

– «Hallo. Dav, mor, kan du gøre mig en tjeneste nu, og det skal være nu? Gå over i cigarforretningen og bed Cigar Fritz skaffe to – tre mand og meget gerne en trehjulet ladcykel for at hente mit værktøj i kælderen i bagerforretningen. Hvis han har sække eller tæpper til at pakke ind i, vil det være bedst.»

Hun forstod straks. Ingen jamren, ingen spørgsmål. Samtalen sluttede med, at jeg takkede hende for, hvad hun havde været for mig, hun havde været en god mor. På med røret og ud til barrikaden.

Jeg kunne høre tunge trin på trappen. Der blev ringet på døre, og jeg kunne høre, at når der ikke blev lukket op, gik de videre. Jeg besluttede at lade dem ringe på. Men der var ingen, der ringede på hos mig. Efter den længste time i mit liv forsvandt SSerne – kunne Vorherre have haft en finger med i spillet? Jeg gik ind til damen og spurgte, om vi skulle prøve at spille kærester. Vi rodede sengene til og gik noget afklædte rundt.

Jeg tog noget barberskum om næsen:

– «Hvis de ringer på, spiller vi, at jeg er din elsker, og at din mand endelig ikke må få noget at vide.» Den var hun helt med på.

Vi gik rundt og mælede ikke et ord. Endnu en time sneglede sig af sted. Der lød trin på trappen. – «Det er min mand»: siger hun.

Spøgen fra før blev gentaget, hånd for munden og pistol i nakken. Han var tavs, men var kommet indenfor. Nu kunne han fortælle, hvad han vidste. Der var ingen sårede eller dræbte, og der havde ikke været ambulancer. Han troede heller ikke, at de havde fanget nogen, men han var ikke sikker.

Han regnede med, at eftersøgningen i området var ved at være slut, fordi flere af politivognene var kørt bort. Efter en stund spurgte jeg, om de ikke skulle have noget aftensmad, nu var det hele jo ved at falde til ro, så var det vel passende at få lidt mad?

Næh, de var ikke sultne. Hvis jeg havde lyst, kunne jeg jo bare starte ude i køkkenet. Det blev en perfekt middag, jeg fik stablet på benene, stegt flæsk med løgsovs – men det kneb med deres appetit.

Jeg levnede til dem, det kunne jo være appetitten vendte tilbage.

Da mørket var faldet på, aftalte jeg med manden, at han skulle sondere terrænet, og hvis der var klar bane, skulle han tænde en smøg på et gadehjørne, der kunne ses fra lejligheden.

Første tændstik skulle han lade brænde længst muligt, den anden skulle gå ud straks, den tredje skulle han tænde med.

– Er det klart nok? – For at du ikke skal komme på andre tanker, vil jeg lige ringe først, og du skal lytte med.

Jeg ringede op – og lige i dette sekund, mens jeg skriver dette, 64 år efter, dukker nummeret Øbro 286 frem af glemslen i et glimt – det var Gylling Mortensens nummer. Til Gylling kørte jeg på i blomstersprog:

– «Dav, det er John, jeg har haft et mindre ildebefindende, men er hidtil blevet godt behandlet hos hr. og fru Andersen, som bor der og der, men jeg tror selv på, at jeg snart vil få det godt igen.»

– «Forstod du, hvad det var, jeg gjorde?» spurgte jeg manden.

– «Ja, sagde han, gør jeg ikke nøjagtigt, som du siger, vil man give mig skylden, og så er det slut med mig.»

Snart efter blafrede tændstikkerne i tusmørket.

Jeg sagde pænt tak for i dag, undskyldte ulejligheden og listede af. Jeg havde nerverne uden på skjorten, så skygger i hver eneste krog. Pistolen knugede jeg i lommen, afsikret og med spændt hane. NB//: Tre år efter befrielsen opsøgte jeg mit »værtspår«. Damen fortalte, at i den måned, hvor jeg havde været på besøg, var hun de efterfølgende år blevet indlagt med blodstyrning, når hun havde sin menstruation. Hun havde taget skade – hvad havde jeg?

Vi mødes hos Bitten

Da jeg var tilbage hos Bitten, fløjtede jeg det signal, vi havde aftalt. Var der klar bane, ville hun komme ned på gaden efter mig. Lidt efter røg gadedøren op, og inden jeg nåede at synke, havde jeg Bitten om halsen. Hun kunne ikke, ville ikke forsøge at skjule sin angst og sin usigelige lettelse over, at det endnu engang var gået godt.

Armene om halsen og den skælvende krop sagde alt.

Inde på værelset så jeg dem alle tre – jeg havde hele tiden været overbevist om, at jeg var den eneste overlevende.

Lille Svend slap min mors hånd, vi kunne jo ikke begynde at snakke om, hvad der var sket, mens hun var der, eller om, hvordan vi hver især havde klaret os.

Det væsentlige var, at vi alle endnu engang havde overlevet. Bagefter fortalte Bitten, hvordan Lille Svend havde forsøgt at berolige hende og min mor, hele tiden havde han sagt til min mor:

– *«Fru Johansen, (Aage tager senere navnet Staffe) vi skal bare vente lidt endnu, så dukker han op. De siger jo selv, at han har ringet, så hvorfor skulle der være sket ham noget? Han skal nok klare sig.»*

– Hertil svarede mor blot:

– *«Han vil da ikke sige tak til mig på den måde, hvis ikke han tror, at han skal dø.»*

Den var svær at stikke. Dette for at belyse Lille Svends omsorg for sine kammerater og den angst og uvished, kvinderne meget ofte svævede i.

Desuden kritiserede jeg kammeraterne for at søge til mit logi. Det var at nære en for overdreven tiltro til min formåen til at modstå tortur, hvis jeg var blevet arresteret.

Bitten dør

I næsten 10 måneder havde Bitten og jeg levet som mand og kone. Glade, som vi var for hinanden, kunne det hele blive noget hektisk, når vi tog afsked med hinanden.

Ingen af os vidste, om det blev sidste gang. En dag blev hun syg; tilsyneladende en ordinær halsbetændelse, men feberen steg og steg.

Ud på natten glødede hun af feber, og jeg var dybt bekymret.

Hun bad mig se tiden lidt an, men da jeg skulle gå ved sekstiden om morgenen, blev vi enige om, at jeg skulle banke en læge op.

Det fik jeg gjort – guderne må vide hvordan – og han indlagde hende straks på et hospital, men jeg måtte videre i dagens tekst.

Klokken syv om morgenen sprængte vi en mindre fabrik helt uden problemer. Resten af dagen har jeg overhovedet ingen erindring om, men jeg har i hvert fald ikke piller næse.

Om aftenen mislykkedes en aktion, og fordi jeg troede, at størsteparten af kammeraterne var sårede, arresterede eller dræbt under skyderiet, søgte jeg natlogi hos en god ven. Omkring midnat blev jeg vækket, og straks anede jeg, at noget var rivende galt. Deres bekymring på mine vegne lyste ud af dem, og de var parate til at dele mine lidelser:

– *«Du skal tage på hospitalet straks, du kan låne min cykel.»*

En cykel var en formue værd, hvis der var dæk på. Jeg bad manden om at gemme min pistol og mit øvrige udstyr – vistnok lidt håndgranater – og jeg drog ud i nattens mørke.

En politipatrulje stoppede mig, så mit legitimationskort og ville vide, hvad jeg lavede på dette sindssyge tidspunkt uden tilladelse. Da jeg fortalte dem, at jeg var kaldt til min kærestes sygeleje på Sundby Hospital, fik jeg øjeblikkeligt lov til at passere. Noget efter stoppede tyske feltgendarmer mig, de fik samme forklaring på tysk. Med deres ønsker om alt godt for os begge, drog jeg videre.

På hospitalet blev jeg ledsaget til sygesengen af en sygeplejerske. Hun vidste, jeg ville dukke op, så hun havde siddet på spring og ventet. Hun var ude af stand til at skjule sine følelser under sin professionelle maske, derfor vidste jeg, uden at der var mælet et ord, hvad der ventede forude. Bitten lå død, men stadig meget varm på en enestue.

Dødsårsag: Byld i halsen.

Her sad man så, tankerne, følelserne hvirvlede rundt.

Vorherre fik en omgang: Hvis du er Vorherre og kan styre alt, og vi er dine børn, så er du en lort. Min kristentro forsvandt denne nat og er ikke siden vendt tilbage.

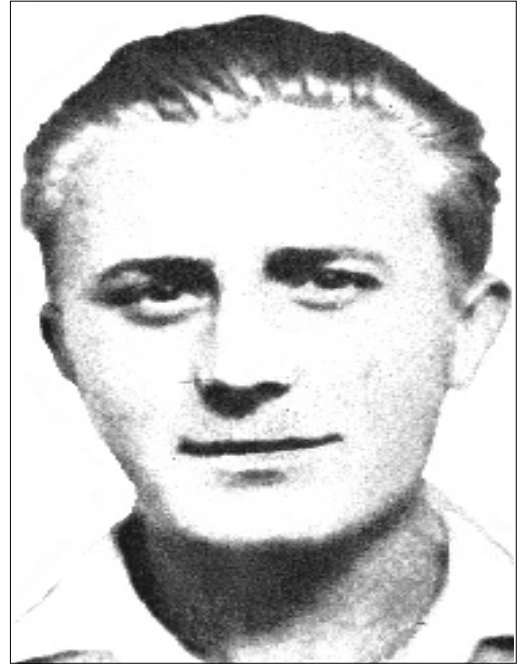
Men lidt fornuft havde man da i hovedet; du kan lige så godt blive her, du har ingen andre muligheder. En time eller to senere kom en sygeplejerske ind og spurgte, om jeg ville have en kop kaffe. Jeg sagde ja tak, og hun trak mig ind på sit kontor. Da hun så mine forbindinger på hænderne, tilbød hun at ordne dem.

Hun spurgte heller ikke.

Denne oplevelse kom til at ændre og præge resten af mit liv.

Aage Nielsen drog på cykel med sine to brødre gennem Tyskland og Frankrig, hvorfra de blev smuglet ind i Spanien. Her deltog de i borgerkrigen. De to brødres skæbne var ligesom Aages grufuld – den ene blev hårdt såret af dansk politi – og flygtede med sin bror Harald til Sverige, hvor de blev fængslet. Aages stikker blev inden flugten til Sverige likvideret af en af brødrene.

Aage Nielsen
begraves oktober 1943

De spaniensfrivillige blev grundstammen i KOPA og de var Danmarks første sabotører.

I en illegale pjece, »Dansk Dåd» berettes om Aage Niensens død og tilfangetagelse. Han blev stukket og tævet ihjel på tre uger. Bag Vestre Fængsel ligger en meget stor kirkegård, og herfra foregik bisættelsen. Vejret passede fint til vor stemning, gråt og trist med en mørk og tung vinterhimmel. Omkring et halvt hundrede stod ved graven. I passende afstand klar til at stikke af stod jeg.

Følelserne svirrede rundt i mit hoved. Det er jo sindssygt at møde op her, det vrimler givetvis med stikkere og politifolk, de fotograferer os vel? Men trods risikoen og farerne følte jeg, at jeg skyldte en kammerat, som jeg beundrede, og som havde ydet så utroligt meget, at vise ham min respekt ved bare at være der og lade mine tanker dvæle ved hans minde.

Jeg følte mig lille, fortabt; vi var nogle små lorte i et meget stort spil, hvorfor ikke bare stoppe? Dette nytter jo ikke. Her havde man ikke bare banket livet ud af en stærk, sund og ung mand, som havde overlevet Den spanske Borgerkrig og dens rædsler. På tre uger havde man knækket en af Danmarks modigste modstandsfolk, han havde jo røbet alt.

Denne meddelelse stammede fra tysk fangevogter og blev smuglet ud. Senere har det vist sig, at Aage Nielsen holdt stand i 24 timer. Hans arrestation fik ikke følger for hans kammerater.

Mange tanker fór gennem mit hoved, og en skelsættende beslutning blev taget:

Hvis lille jeg fortsætter og bliver taget, kan jeg da slet ikke stå for mosten, når han ikke kunne. Hvor mange kammerater kan jeg ikke bringe i ulykke?

De svin skal ikke have dig levende, du må gemme den sidste pløk til dig selv, så får de da ikke fornøjelsen af at banke dig ihjel.

Det sidste halvandet år af krigen – 540 dage og nætter – levede jeg med denne beslutning. Om dette har været en medvirkende årsag til min læderede hukommelse, skal jeg lade være usagt.

Men på denne kolde efterårsdag på Vestre Kirkegård traf jeg beslutningen, at nu skulle det være; tyskerne skulle have smæk, også selv om det kunne koste livet.

To slags angst

*Ikke angsten for den hurtige død
uden tid til at mindes og glædes
uden tid til at takke de mange, du stolede på
men angsten for den langsomme død
med tid til at pines og græmmes
med tid til at røbe de mange, der stolede på dig*

Helmuth Barner – 1992

Medens Danmark endnu var et frit og selvstændigt land blev mellem 150 og 200 tyske flygtninge af dansk politi i forståelse med vor regering lempet tilbage over grænsen til Nazi Tyskland – til tortur – henrettelse eller døden i en tilintetgørelseslejr. Andre blev nægtet arbejdstilladelse, derfor måtte mange, som havde kæmpet for demokratiet gå til tiggerstaven.

Danske myndigheder og en tysk flygtning

august 1943

Willi Boller blev et af de mange ofre for de danske myndigheders jagt på tyske emigranter. En dansk betjent fik i 1943 mistanke til Willi, undersøgte sagen ved i civil at opsøge hans kæreste, som var en utrolig flot, men lidt dum dame.

Under trusler tvang han hende til at fortælle om Willi, og inden vor lille betjent forsvandt, betroede han pigen, at han elskede hende højere end alt på jorden og gik i seng med hende. Det må have været et ret godt knald, for derefter anmeldte han Willi til sine kolleger i Politiets afdeling for særlige anliggender og fortalte, hvor de kunne pågribe Willi. To civile, «danske» betjente anholdt Willi på Enghave Plads. Her var mange mennesker forsamlet. Willi råbte så højt, han kunne:

– *«Slip mig, lad mig gå, hvis I arresterer mig, vil jeg blive udleveret til Gestapo, de vil mishandle mig. Overlever jeg torturen, bliver jeg halshugget!»*

Disse to eksemplarer fra det fædrelandskærlige, danske politikorps havde skyderne fremme. Willi fik ikke en chance. Jeg undersøgte hele sagen meget grundigt, og det lå helt vidnefast, at de to betjente uden besvær og meget nemt kunne have overset Willi. De kunne have vendt det blinde øje til helt uden omkostninger. Derfor anså jeg dem for en trussel. Deres emsighed og nævenyttige iver for at gøre nazisterne en tjeneste fjernede enhver tvivl hos mig.

De to burde likvideres. Jeg søgte igennem mine kanaler i BOPA om tilladelse til at skyde dem og trusserøveren. Det blev nægtet.

Efter krigen blev de to danske betjente, Willi Bollers banemænd, medskyldige i mord, forfremmet for deres indsats for fædrelandet.

Willis skæbne

Efter krigen vagabonderede jeg i tre år. På en tur gennem Tyskland hoppede jeg af toget i Hamborg og fandt Willis forældre. Hamborg var en stor grusdyng – 100 procent sønderbombet. I nogle ruiner fandt jeg hans gamle forældre. Jeg havde en pakke med omhyggeligt udvalgte sager, som havde betydning for at overleve.

De var mistroiske, kunne de være andet? Men de tøede op, efterhånden som jeg overbragte hilsner og fortalte dem om deres søn. Jeg fik lov til at overnatte og fik en plads på gulvet. De ville ikke tale om Willi.

Næste morgen spurgte faderen: – *«Vil du se noget af Hamborg?»*

Jeg forstod, at han ville fortælle om Willi, men også at han ville skåne sin kone. Willi var blevet tortureret på det frygteligste i Danmark, men han havde kunnet modstå rædslerne uden at opgive navn på en eneste af de mange, der havde hjulpet ham i årenes løb.

Derefter blev han overflyttet til SS – hovedkvarteret i Hamborg. En enorm betonklods. Det eneste, der stod op i ruinerne. Vi fik lov til at komme indenfor og gik straks ned i kælderetagen.

Celle efter celle stødte op til de lange gange. Her var mørkt, her stank af skidt, og jeg bemærkede, at lugten var skrap.

– *«Sådan var det også dengang,»* sagde faderen. *«Intet er ændret, ud over at galgerne, hvor de hængte fangerne, og huggeblokkene, hvor de halshuggede dem, er fjernet.»*

Nazisterne, SS'erne, var så raffinerede, at de i lokalerne lige op til henrettelsespladsen havde forhørslokalerne. Den gamle mand havde svært ved at berette om sønnens skæbne, men frem skulle det.

Velsagtens håbede han, at hvis disse grusomheder blev kendt, så ville man i fremtiden være ude af stand til at opføre sig lige så umenneskeligt. Det måtte betyde slut på grusomhederne.

Årene, der er gået siden, viser, at han tog fejl.

Faderen fortsatte:

– *«Da jeg igen så min søn Willi efter alle disse år, stirrede jeg igen og igen. Kunne denne bylt af stinkende, beskidte klude virkelig være mit barn, min søn?»* Jeg kaldte sagte: *»Willi, Willi. Et ansigt blev vendt imod mig. Jeg genkendte det ikke, så forslået, så mishandlet var det. Vi forsøgte at tale sammen. Willi fortalte mig nu, at han var blevet hjulpet af gode kammerater i Danmark, men ikke mere.»*

Faderen besøgte Willi fire gange mere, men den femte gang blev han nægtet adgang. Han bad om tilladelse til at se sit barn og blev mødt med et hånligt grin:

– *«Svinet var allerede henrettet, halshugget.»*

Faderen bad om at få sønnens lig udleveret, men nix, der var krig, og SS havde vigtigere ting at tage sig til:

– *«Der bliver slået så mange ihjel hver dag, vi aner ikke, hvor man har læsset ham af.»*

Antallet af ofre ved de allieredes terrorbombning af Dresden svinger fra 35.000 til 300.000.

Kvinden søger efter sine kære i dyngerne af lig. Det var mennesker, der havde lidt kvælningsdøden i beskyttelsesrum, som ikke kunne hindre den katastrofale mangel på ilt – denne blev opslugt af ildstormene, som raserede kæmpestore byområder, fordi ilden pga. vinde med stormstyrke bredte sig som en steppebrand.

Kommentarer til de allieredes luftbombardementer

Jeg vil her kort beskrive tre luftbombardementer – deres metoder – mål og omkostninger.

Som eksempler beskrives bombardementer af Hamborg – Dresden og bilfabrikker.

I den militære strategi indgik civilbefolkningen som mål i fascisten Mussolinis overfald på spydbevæbnede krigere i Abessinien (Etiopien) og Hitler Tyskland og Italiens bistand til General Franco under Den spanske Borgerkrig.

Denne strategi blev «forfinet» af de allierede og fremgangsmåden var:

Første bølge af bombefly smed fire faldskærmslys. Næste bølge smed lufttorpedoer på et tons i lysenes retninger. Disse torpedoer sprang i flere omgange f.eks. i en gade, og murbrokkerne fra sammenstyrtede huse spærrede for eventuelt redningsmandskab.

Herefter var der frit slag for de efterfølgende fly til at hælde lasten af brandbomber ned indenfor de fire lys. Brandene i denne ildstorm var så voldsom, at ilten slap op i nabokvartererne.

De mennesker, som ikke var brændt op, blev kvalt. På åbne pladser i Dresden kunne man finde aske i meterhøje bunker fra civile, som var blevet kremeret på denne måde. I nærliggende beskyttelsesrum halede man lig efter lig ud, alle havde lidt kvælningsdøden.

Under mit besøg så jeg jernbjælker, der var krøllet sammen af varmen og dermed fik en vis lighed med spaghetti.

I Unter Turkheim ved Stuttgart havde man bombet Mercedes fabrikkerne sønder og sammen, medens man ved henholdsvis Opel og Fordfabrikkerne havde nøjedes med at smadre arbejderkvartererne 100%.

Som en tysk veteran udtrykte det: Forskellen i den taktiske fremgangsmåde var konkurrencehensyn. De allierede havde aktiemajoriteten i Opel (General Motors) og Ford.)

Nazismens vanvid

blev betalt af kvinder og børn – noch einmal!

